

ОЦІНКА ОСНОВНИХ ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ РИНКУ ПРАЦІ В УКРАЇНІ І В КІРОВОГРАДСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Дослідження тенденцій розвитку ринку праці не втрачають своєї актуальності в Україні за умов нестабільності економіки та підвищення соціальних ризиків населення. Здійснений нами аналіз засвідчив, що упродовж останніх десяти років український ринок праці помітно змінився: мали місце вагомі скорочення попиту на працю передусім у промисловості, будівництві, відбулися певні скорочення також у сільському, лісовому господарствах та мисливстві, фінансовій діяльності, операціях з нерухомістю, охороні здоров'я тощо. Серед професійних груп це особливо торкнулося кваліфікованих робітників з інструментом, робітників з обслуговування, експлуатації та контролювання, кваліфікованих працівників сільського та лісового господарств. Одночасно знижувався попит на фахівців, чії вміння та компетенції не відповідають сучасним робочим місцям, дещо зростав попит на професіоналів і найбільш суттєво – на працівників сфери торгівлі та послуг (останні розвивалися не за рахунок інформаційних послуг і нових знань, а на основі автомобільного сервісу, ресторанних, побутових послуг тощо). В цей же період гостріше стала виявлятися невідповідність обсягів та професійної структури підготовки сучасним потребам національного ринку праці. Поглиблення освітньо-кваліфікаційного балансу між попитом та пропозицією на ринку праці, орієнтація навчальних закладів суто на споживачів освітніх послуг, а не на потреби підприємств, суттєво ускладнили процеси модернізації підприємств і формування попиту на інноваційну працю.

Зовнішня трудова міграція приймає масовий характер, що призвело до зниження рівня безробіття на українському ринку праці (рис.1).

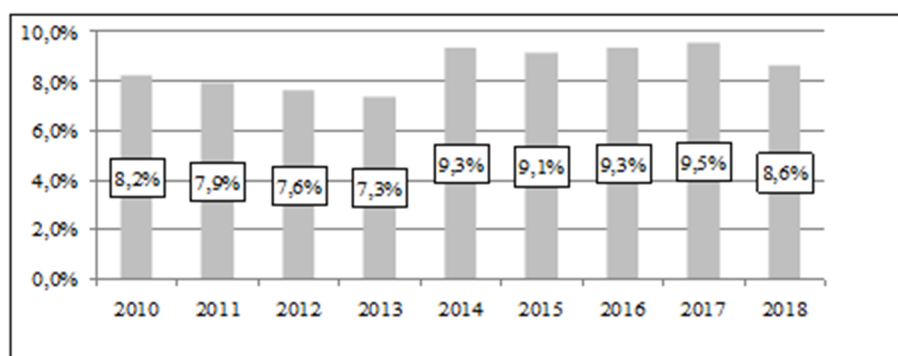

Рис. 1. Рівень безробіття в Україні протягом 2010-2018 років*
(за методологією МОП), % [1, с. 143].

*Примітка: для 2018 р. дані представлені за січень-вересень [2]

Деякі політики намагаються зниження рівня безробіття видати за ознаку покращення справ в економіці та поліпшення працевлаштування. Реально ситуація інша – менше користуються попитом українські робочі місця. Втрачаючи кваліфікованих працівників, більшість українських компаній, навіть заявляючи про дефіцит кадрів, практично нічого не робить, щоб утримати персонал. Проблема полягає в тому, що роботодавці не хочуть або не можуть поліпшувати оплату та умови праці, мотивувати людей гідною оплатою праці, витратитися на їхнє навчання. Чимало роботодавців в умовах сплеску міграції не наважуються збільшувати обсяги професійного навчання на підприємствах, очікуючи нові кадрові втрати серед навчених працівників. Працівники, у свою чергу, в умовах економічної кризи та зниження рівня доходів не прагнуть інвестувати у свій постійний професійний розвиток, оскільки передусім спрацьовує мотивація самовиживання, мотивація пошуку прийнятної роботи або додаткових заробітків. Звертаючись до регіональної статистики, можна також побачити невтішні дані, що підтверджують міжрегіональну диференціацію умов зайнятості (рис. 2).

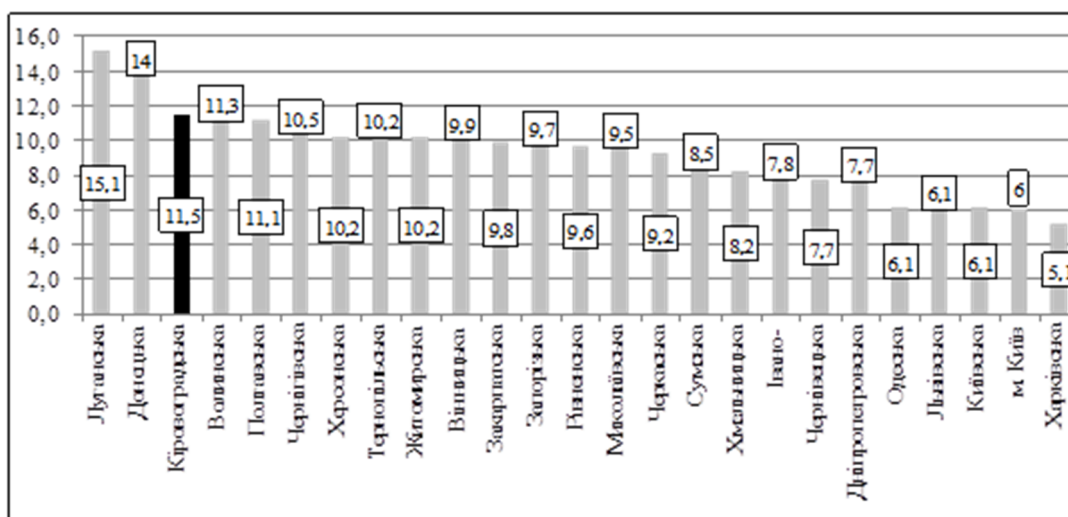

Рис. 2. Рівень безробіття населення (за методологією МОП) за регіонами України у січні – вересні 2018 року (у % до економічно активного населення у віці 15-70 років) [2].

Рис. 2 засвідчує наявність значних асиметрій за рівнем безробіття населення. Наприклад, у Луганській обл. рівень безробіття більший, порівняно з Харківською, майже у 3 рази. Така ситуація штовхає робітників до переміщення усередині країни. Відбувається перерозподіл зайвої робочої сили, що загалом позитивно впливає на економіку держави в цілому, проте виникає загроза концентрації безробітних в одному регіоні через неможливість переселення до інших. Таким чином, зростатиме соціальна напруга в регіоні та навантаження на соціальні фонди, які виділяють кошти по безробіттю. Кіровоградська область посідає одне з лідируючих місць по рівню безробіття, який складає 11,5% до економічно активного населення. Більшість регіонів має значення рівня безробіття вище, ніж середнє по країні, що стимулює міграційні процеси.

Отже, є назрілою потреба регулювання створення привабливих робочих місць. За часів планової економіки держава активно впливала на формування повної зайнятості на основі розробки балансів трудових ресурсів, регулювання пропорцій розподілу працівників за галузями та сферами. Перехід до ринкових відносин має переваги вільного трудового самовизначення населення, передбачає вільний вибір людьми галузі, професії, місця роботи відповідно до своїх потреб, інтересів, здібностей, мотивів, стимулів. Це виключає примусову працю (крім випадків передбачених законодавством). Однак при цьому є проблемним ефективне залучення та використання наявного трудового потенціалу в економіці у відповідності до потреб підприємств. Якщо звернутися до регіональних статистичних даних, можна побачити позитивну тенденцію до скорочення навантаження на одне вільне робоче місце, проте абсолютне його значення залишається надмірно високим (рис. 3).

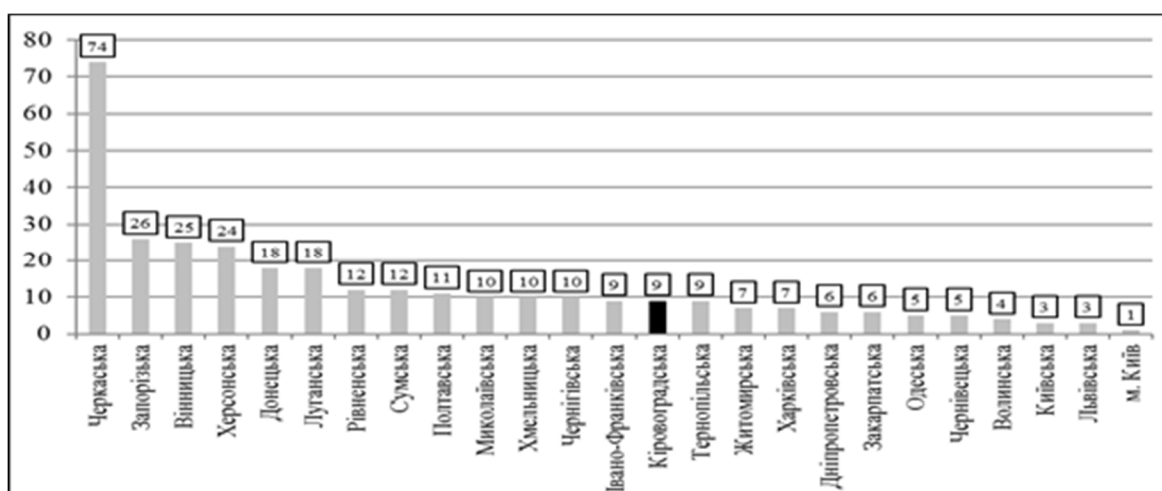

Рис. 3. Навантаження на одне вільне робоче місце (вакансію) в Україні у 2017 р. (осіб) по регіонам [3, с. 52].

Проаналізувавши тенденції навантаження на одне вільне робоче місце, прослідковуємо скорочення по всім областям, крім Черкаської, протягом останніх років. Це пояснюється тим, що в області значно скоротилась кількість вакансій, порівняно з минулим роком, з 0,5 тис. одиниць до 0,2 тис. одиниць за відповідні роки, тобто, пропозиція перевищує попит майже вдвічі, це слугує потужним мотиваційним фактором для міграційних рухів до інших областей чи країн. В цілому по Україні цей показник склав 7 осіб у 2017 р. (порівняно з 11 особами у 2016 р.), тобто більшість областей має вище значення навантаження на одне вільне місце, ніж по всій державі, що свідчить про недостатній рівень розвитку ринку праці. У Кіровоградській області цей показник вище загальноукраїнського його значення і складає 9 осіб.

Оплата праці залишається головним чинником функціонування ринку праці, чинником співвідношення попиту і пропозиції.

Мінімальна заробітна плата українських працівників у 2019 р. зросла на 450 грн. порівняно з 2018 р., і складає 4173 гривні, що свідчить про позитивну динаміку у цій сфері. Водночас, враховуючи індекс інфляції 109,8 % у 2018 р., можна дійти висновку, що реальна мінімальна заробітна плата становила лише

3391 гривень [2]. Низький рівень заробітної плати є демотиватором для працівників, призводить до зниження продуктивності праці, якості продукції та її конкурентоспроможності, зумовлює падіння платоспроможного попиту населення. Зіставляючи навіть номінальне значення мінімальної заробітної плати з іншими країнами, спостерігаємо значне відставання цього показника порівняно з державами ЄС. Неможливість забезпечити добробут, актуальні соціальні потреби стає проблемою для більшості працівників підприємств та організацій. Слабкість соціальної взаємодії влади та бізнесу призводить до сплеску трудової міграції, втрат трудового потенціалу країни.

Окреслене свідчить, що злам тенденцій розвитку ринку праці в Україні потребує комплексних заходів. Потрібно модернізувати економіку, залучати інвесторів для побудови високотехнологічних виробництв, створювати привабливі робочі місця з високим рівнем оплати праці. Це дозволить підвищити продуктивність праці, забезпечити бажану трудову та інноваційну активність персоналу підприємств, що врешті решт призведе до підвищення ефективності економіки України загалом. В іншому випадку Україна має перетворитися у країну пенсіонерів і керманічам країни доведеться запрошувати іноземних трудових мігрантів з менш розвинених країн, які погоджуватимуться на умови вкрай низьких стандартів життя та принизливо малої оплати праці.

Список використаних джерел

1. Економічна активність населення України 2017: статистичний збірник. – К.: Державна служба статистики України, 2018. – 205 с.
2. Державна служба статистики України [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://ukrstat.gov.ua/>
3. Праця України у 2017: статистичний збірник. – К.: Державна служба статистики України, 2018. – 282 с.

*Александровський О.О., студент,
Яковенко Р.В., к.е.н., доц.*

*Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький*

ЕКОЛОГІЧНА СВІДОМІСТЬ ЯК ВАЖІЛЬ ПОЛІПШЕННЯ ДЕМОГРАФІЧНОЇ СИТУАЦІЇ

Критичний демографічний стан України вимагає нового методологічного підходу до досліджень взаємодії економіки та екології. Поліпшення рівня охорони довкілля слід сприймати не як самодостатнє явище, а як один з важелів впливу на демографічні процеси в умовах гуманізації суспільного життя. Діалектична єдність людини і природи в системі суспільних, в тому числі й економічних відносин, є одним з головних об'єктів філософського дослідження, що свідчить про глибину зазначеної проблематики.